

УДК 342.95:001.89
DOI

Д. В. Смерницький
доктор юридичних наук, старший дослідник,
заступник директора
Державного науково-дослідного інституту
Міністерства внутрішніх справ України
orcid.org/0000-0001-6066-0324

ПРАВОВІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СФЕРИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті розглянуто питання правового регулювання підготовки фахівців для сфери технічного регулювання. Встановлено, що технічне регулювання – це правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов’язкових вимог до характеристик продукції або пов’язаних із ними процесів і методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю). До складових елементів технічного регулювання було віднесено: розроблення технічних регламентів, стандартів, кодексів усталеної практики, технічних умов; проведення визначеними суб’єктами (як державними, так і недержавними) оцінки відповідності, сертифікації, метрологічного забезпечення, державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду, а також діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, державних установ щодо адміністративно-правового регулювання сфери дотримання якості та безпечності продукції, робіт і послуг. З огляду на міжгалузевий характер сфери технічного регулювання вона вимагає залучення для роботи фахівців різного профілю – як технічних спеціальностей, так і юристів, фахівців у сфері екології, стандартизації, оцінки відповідності та сертифікації, метрології, котрі залучаються до розробки технічних регламентів, нормативних документів, а також проведення відповідних випробувань продукції. Визначено, що підготовка фахівців у сфері технічного регулювання повинна бути комплексною. Програма підготовки має включати системний підхід із наданням поглиблених знань із технічного регулювання, оцінки відповідності, сертифікації, стандартизації, метрології, екологічної безпеки та правознавства. Крім того, підготовка кваліфікованих фахівців вимагає не тільки вивчення загальних теоретичних основ спеціальності, а й набуття практичних знань і навиків. Одним із основних питань підготовки фахівців із технічного регулювання є проходження практичної підготовки (стажування). Набуті під час стажування навички допомагають дипломованому фахівцю у подальшій роботі, а також у виконанні наукових досліджень, у тому числі дисертаційних. Зроблено висновок, що під час підготовки фахівців із технічного регулювання у закладах вищої освіти необхідно системно запроваджувати практику проведення стажування з відривом від навчання в установах, підприємствах та організаціях різних напрямів діяльності (таких як випробувальні та сертифікаційні лабораторії, підрозділи стандартизації, метрологічні установи тощо).

Ключові слова: технічне регулювання, підготовка кваліфікованих фахівців, оцінка відповідності, сертифікація, стандартизація, метрологія, технічні регламенти, стандарти, кодекси усталеної практики, технічні умови.

Smernytskyi D. V. LEGAL BASIS OF TRAINING SPECIALISTS FOR THE FIELD OF TECHNICAL REGULATION

The article considers the issues of legal regulation of training for the field of technical regulation. It is established that technical regulation is a legal regulation of relations in the field of determining and fulfilling mandatory requirements for product characteristics or related processes and production methods, as well as verifying their compliance by assessing compliance and / or state market supervision and non-food control, products or other types of state supervision (control). The components of technical regulation included: development of technical regulations, standards, codes of practice, technical conditions, carrying out by certain entities (both state and non-state) conformity assessment, certification, metrological support, state market supervision and control of non-food products or other types of state supervision, as well as the activities of executive bodies, local governments, state institutions for administrative and legal regulation of compliance with the quality and safety of products, works and services. Given the intersectoral nature of the field of technical regulation, it requires the involvement of specialists of various fields such as technical specialties, lawyers, specialists in the field of ecology, standardization, conformity assessment and certification, specialists in the field of metrology. These specialists are involved in the development of technical regulations, regulations, as well as in conducting appropriate product tests. It is determined that the training of specialists in the field of technical regulation should be comprehensive. The training program should include a systematic approach to providing in-depth knowledge of technical regulation, conformity assessment, certification, standardization, metrology, environmental safety and law. In addition, the training of qualified specialists requires not only the study of the general theoretical foundations of the specialty but also the acquisition of practical knowledge and skills. One of the main issues in the training of specialists in technical regulation is the passage of practical training (internship). The skills acquired during the internship help the graduate in further work, as well as in the implementation of scientific research, including the conduct of dissertation research on relevant topics. It is concluded that in the training of technical regulation specialists in higher education institutions, it is necessary to systematically introduce the practice of internships with separation from training in institutions, enterprises and organizations of various activities (testing and certification laboratories, standardization units, metrological institutions, etc.).

Key words: technical regulation, training of qualified specialists, conformity assessment, certification, standardization, metrology, technical regulations, standards, codes of established practice, technical conditions.

Підготовка кваліфікованих фахівців для будь-якої сфери людської діяльності відіграє найважливішу роль у розвитку цієї сфери. Якість теоретичної та практичної підготовки фахівців впливає на їхню подальшу професійну діяльність і на час їх адаптації до практичної роботи після завершення навчання, будь-то практична, наукова чи науково-педагогічна діяльність.

Н.Л. Бондаренко-Зелінська зазначає, що підвищення якості освіти залишається актуальною проблемою будь-якого суспільства, оскільки визначає не тільки динаміку індивідуального зростання окремо взятої особистості, а й розвиток суспільства загалом, тому пошук шляхів удосконалення освітнього процесу триває безперервно [1, с. 6].

Не є винятком і сфера технічного регулювання безпечності та якості промислової продукції та процес підготовки кваліфікованих фахівців для цієї сфери діяльності.

Згідно із Законом України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» технічне регулювання – це правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов’язкових вимог до характеристик продукції або пов’язаних із ними процесів і методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю) [2].

Сфера технічного регулювання має міжгалузевий характер. До складових елементів технічного регулювання слід віднести розроблення технічних регламентів, стандартів, кодексів ustalеної практики, технічних умов, проведення визначеними суб’єктами (як державними, так і недержавними) оцінки відповідності, сертифікації, метрологічного забезпечення, державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду, а також діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, державних установ щодо адміністративно-правового регулювання сфери дотримання якості та безпечності продукції, робіт і послуг.

Підготовка кваліфікованих фахівців для сфери технічного регулювання здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту» [3], «Про вищу освіту» [4], «Про наукову і науково-технічну діяльність» [5], «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» [2], «Про стандартизацію» [6], «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» [7], «Про захист прав споживачів» [8], «Про охорону навколишнього природного середовища» [9], «Про екологічний аудит» [10], «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» [11], «Про метрологію та метрологічну діяльність» [12], інших нормативно-правових актів щодо педагогічної

та науково-технічної діяльності та встановлення відповідних характеристик продукції стосовно її безпечності та якості.

З огляду на міжгалузевий характер сфери технічного регулювання вона вимагає залучення для роботи фахівців різного профілю – як технічних спеціальностей, так і юристів, фахівців у сфері екології, стандартизації, оцінки відповідності та сертифікації, метрології, котрі залучаються до розробки технічних регламентів, нормативних документів, а також проведення відповідних випробувань продукції.

Технічний регламент за Законом України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» [2] – це нормативно-правовий акт, у якому визначено характеристики продукції або пов’язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні адміністративні положення, додержання яких є обов’язковим.

Під нормативними документами згідно із Законом України «Про стандартизацію» [6] розуміють документи, що встановлюють правила, настанови чи характеристики щодо діяльності або її результатів. До них належать стандарти, кодекси ustalеної практики та технічні умови.

Стандарт визначено як нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, який встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, і спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній сфері.

Кодекс ustalеної практики – це нормативний документ, що містить рекомендації щодо практик чи процедур проектування, виготовлення, монтажу, технічного обслуговування або експлуатації обладнання, конструкцій чи виробів.

Технічні умови – нормативний документ, котрий встановлює технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, процес або послуга, та визначає процедури, за допомогою яких може бути встановлено, чи дотримані такі вимоги [6].

Отже, як ми можемо бачити із визначення нормативно-правових і нормативних документів сфери технічного регулювання, для їх розробки необхідне залучення технічних фахівців (фахівців у сфері екології тощо) для визначення та встановлення у нормативно-правових чи нормативних документах необхідних технічних (екологічних тощо) параметрів, котрих повинні дотримуватися виробники продукції з метою забезпечення безпечності та якості продукції. Враховуючи, що зазначені документи включають також відповідні адміністративні положення, необхідне залучення фахівців із правознавства. Крім того, для визначення у документах технічних параметрів до розробки варто долучати фахівців із метрологічного забезпечення.

Таким чином, підготовка фахівців у сфері технічного регулювання має бути комплексною. Також ми пропонуємо проводити підготовку фахівців за новою спеціальністю «Технічне регулювання». Програма підготовки повинна включати системний підхід із наданням поглиблених знань із технічного регулювання, оцінки відповідності, сертифікації, стандартизації, метрології, екологічної безпеки та правознавства.

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» вища освіта – це сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, які за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [4].

О. Жорнова й О. Жорнова зазначають, що ХХІ століття поійменовано ерою професіоналів, тож підготовка фахівців у закладах вищої освіти – це чинник суспільних змін [13, с. 1].

Підготовка кваліфікованих фахівців вимагає не тільки вивчення загальних теоретичних основ спеціальності, а й набуття практичних знань і навичок. На наше переконання, одним із основних питань підготовки фахівців із технічного регулювання є проходження практичної підготовки (стажування).

Набуті під час стажування навички допомагають дипломованому фахівцю у подальшій роботі, а також у виконанні наукових досліджень, у тому числі дисертаційних. Тільки практична робота дає змогу закріпити отримані під час занять теоретичні основи спеціальності, а також забезпечує їх більш глибоке осмислення.

Отже, на наш погляд, у підготовку фахівців із технічного регулювання у закладах вищої освіти необхідно системно запроваджувати практику проведення стажування з відривом від навчання в установах, підприємствах та організаціях різних напрямів діяльності (таких як випробувальні

та сертифікаційні лабораторії, підрозділи стандартизації, метрологічні установи тощо).

Крім того, цей досвід допоможе краще виконувати науково-педагогічну роботу тим фахівцям, котрі надалі виявлять бажання працювати у закладах вищої освіти.

Література

1. Бондаренко-Зелінська Н.Л. Академічна відповідальність за необ'єктивне оцінювання в юридичній освіті: постановка проблеми. *Академічна відповідальність: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 15 квітня 2021 р.). Київ: Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. С. 6–9.
2. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15 січня 2015 р. № 124-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 14. Ст. 96.
3. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
4. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
5. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 3. Ст. 25.
6. Про стандартизацію: Закон України від 5 червня 2014 р. № 1315-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 31. Ст. 1058.
7. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2735-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 21. Ст. 144.
8. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 30. Ст. 379.
9. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
10. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1862-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 45. Ст. 500.
11. Про акредитацію органів з оцінки відповідності: Закон України від 17 травня 2001 р. № 2407-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 32. Ст. 170.
12. Про метрологію та метрологічну діяльність: Закон України від 5 червня 2014 р. № 1314-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 30. Ст. 1008.
13. Жорнова О., Жорнова О. Науково-методичне забезпечення навчального процесу у вищій школі: усталені нормативи та сучасні вимоги. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 2. С. 1–4.а